

ABONNEMENT

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 500 Ptrs.

ADRESE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvème ANNÉE

15 Mars 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

Mo: 293

ABONEMAN:

Seneliği [24Nushâ] Türkiye için 2 1/2, Âlâ kâğıdı lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève

Yirmi beşinci sene

15 Mart 1930

YARATMALI!

[Créer]

Yazan : Fransıyanın sabık Başvekili
Edouard Herriot

— 5 —

Bizce, Paul Bourget nin «moralisme» inde kuvvetli bir mugalet hissesi vardır ve te'sirinin, halâ Convention zevkine tabi olan ve ehâlinin hey'eti mecmu' asından ayrılmış bulunan bir Fransızlar grupundan ileri geçmemiş olmasının sebebi şübhesiz budur.

En şedid tenkidlerden daha müdhiş olan istihza, ilmin ictimai hayata bu tatbikine karşı koyuyordu. Bundan bir misal olarak Gustave Flaubert in *Bouvard et Pécuchet* si zikr edilebilir. Tettebbu'e aşık, Encyclopédie Roret [*]nin devamlı Kari'i olan bu iki ateşli kopisti maskaraya çevirerek; onları, kazagiyi [«Grattoir»] ve sindrosu [«Sandarque»] terk ederek, kolleksionları yahud müzeleri ziyaret ettikleri, «Collège de France» ın derslerinde yahud akademiya celselerinde hazır bulundukları vakit, biraz hafif hicivlerle onları tâkib ederek

Kadri Bey 27 Şubat tarihli Milliyyetde *Ahmed Rıza Bey aclıktan öldü* diyordu. Meb'us Yakub Kadri Bey, Rıza Beye hidematı vataniye tertibinden 100 lira tahsisi için Meclise bir takrir vermiş olsaydı, aclıktan ölenin mezarı üzerinde bunu yazmakdan daha alıcenabane olurdu. Memleketimizde çok az münevver var. Bir memleketin hakiki servetini, dimağları zengin, fazla eğilmekten âciz, nur ve seciyye adamları teşkil eder.

Ahmed Rıza vatanına şeref olanlardandı. Ölümü de ders verici ve terbiye edicidir. A. D.

[*] *Manuel Roret* ismile Fransada çok mergub bir (Encyclopédie technologique) in müellifi olan Roret XIX unci asır ilim adamlarındandır. A. D.

bilhassa onların Chavignolles Köy tecrübelerini karikaturize ederek, Flaubert ister isteyerek ister istemeyerek den-siz «Emprisme» ı, bütün budalalık-lardan daha ziyade budala olan ve memleketimizde bir çok husni niyyetlerin cesaretini kırmış bulunan bu «Empirism» i pehpehledi. Aynı istihzaya uğramak tehlikesini gözüne alarak, kemali ihlas ile Hind lilaklarını yahud Çin gülünü «acclimaté»etmeye uğraşan, yağmur altında ağaçlarını budayan, kim-yaya çalışan, tehammurler nazariyyesini anlamaya gayret eden o babacan Pecuche ye mohabbetimi i'tiraf ederim. Manuellerden çıkarılmış yahud «Catalogue» lardan alınmış ifadeleri cem'eden Flaubert in kavli =verbal malumatfuruşluğu, Bouvard ın tecrubî malumatfuruşluğundan bana daha ziyade safdilane görünür. Flaubert in, i'tibardan düşürmek istediği bu tecrübelerden bir çoğu o zaman danberi muvaffak olmuştur, ve Pécuchet, çukur yolunun kenarında na'ne ve melék otu kokusuyla mest olarak, tahlilin henüz keşfetmemiş olduğu hisabsız kuvvetler hakkında tefekkürata daldığı vakit onda şu'ursuz bir deha lam'asi görmeye mütemayil olurum.

1895 de F. Brunetière in mu'tad unfile ilmi yalnız hal ve fasl hususunda ki aczile değil, yegâne mühim meseleleri vaz'etmek hususundaki aczile de itham eden, lingustique yahud philoloğia gibi ethnographianin iflasını i'lan eden, hakikaten pek sathi delillerle tarihi tezyif eden, ilmin şükûhunu gaybettğini tesbit ve ya farz etmekle haz alarak ilmin haricinde ve temamen i'tikad üzerine kurulu bir fa'aliyet [action] «doctrine» i yaratmaya yeltenen mekalesinin [1] ihraz ettiği muvaffakiyyet bizim intizamsızlığımızın, isti-

[1] Après une visite au Vatican, Revue des Deux Mondes, du 1 er Janvier 1895.

kamet [direction] sizliğimizin hedefsizliğimizin isbatı oldu.

Brunetiére, dini ilme karşı koymamak icab ettiğini vakia i'tiraf ediyordu; fakat hiç bir zaman hal etmiş olduklarını iddi'a etmemiş oldukları meseleler üzerine âlimleri istintak ederek, Encyclopédist filosofların filhakika mufrîtâne olan ta'mimlerine [« généralisation » larına] hucum etmek için XIX uncu asrın pek güzel tahlî mesa'isinden te'ami ederek, bunları bilmemezlikden gelerek, - Léon XIII gibi - büyük bir Papanın cehdlerini üstün kö'rü, maksadı mahsusu mutezamın ve tamamen natıkaperJazane bir tarzda tefsir ederek her birinin kendine mahsus havzesi bulunan dini ve ilmi aynı zamanda lekedar ediyordu. « Talent » [*] inin şukuhu, sözünün nüfuzu, dünün ba'zı ruhlarının ma'luliyetinden kısmen mes'ul tuttuğumuz bir teşevvüşü tahkim ve temdidetmeden başka bir şeye yaramadı.

Bu gün artık yol gayp etmeye hiç zamanımız yoktur. « Patrioisme » in hayyizi fi'le çıkardığı barışıklığı yarının fransızları arasında yalnız, ilm muhafaza edebilecektir. Yalnız o [ilm] bütün meşru' hissiyati gözetecek bir sulta ile, bir mukteda'iyetle bize istikametler, hedefler verebilecektir. Amerika Mesa'i « Travail » Fédération » u 1919 da Reisi cumhur Wilsona hitab ettikleri bir muhtıradan, emsalsiz bir kuvvetle, karşısında bizim mustamel tesviye, [Rajustement] methodlarımızın âciz oldukları mes'eleleri hal etmek için, ilm vasitasile cezri bir değişmenin [Transformationun] lüzumunu i'lan ediyor. Her i'tirazın fevkine koymak istediğimiz avvela, bu basit hakikatdır.

* *

Fakat bilmek bize kifayet edemez. Tasavvur eden zekâ, icraeden iradesiz hiç

[*] Bu kelimenin türkçe tarzı telefuzu ile kabulüne zaruret vardır.

A. C.

birşey değildir. İcrasız, tefekkür hiç bir şey değildir. [1] Roma Makedonya ordusuna Thébes in hisarlarını, Corinthenin kapılarını teslim etmeye mecbur olan o II inci asır yonanistanının ne vus'atinazarca, hatta ne ilmi şimece bir eksigi yokdu; galibin istediği ve on yedi sene sakladığı rehineler arasında Polybe gibi bir insan, böyle zi kudret, her şeyi görmeye ve takdir etmeye musta'id olan bir zekâ bulnur, bu zekâ, mukavemet etmeye cesaret etmeksizin öz vat nının inhitatını ve düşmen şevketinin i'tilasını tasrih edebilmişdi. İlmî « méthode » u bütün sihat ve ciddiyetle bildi, onu politikay, yahud harbe tatbik edebildi; devlet ricaline dersler verir fakat bizzat fi'liyyatda bulunmayı bilmez ve nazik ellerinde haşin Philopoemen in külleri olduğu halde bize arzı vucud ettiği vakit, fi'lin [action un] harabeleri üzerinde zekânın taşıyabileceği matemin boşluğunu bize oldukça iyi anlatır.

Türkün tahrib ettiği bu Bizans cemiyetinde de zekâ eksik değildi: son demlerinde cesaret ibraz etdi. Mütefekkirleri, politikaşıuasları, sa'irleri, tabi'etin ilmlerine garbde Roger Bacon kadar hizmet ettikleri söylenebilmiş olan alimleri vardı. Ba'zı dakikalar bu cem'iyet, « Renaissance » ı evvelden his ve ihbar etti. Hellenisme, sönmeden evvel, Şark semasına doğru, hayranıyet veren ışıklar saçar. Fakat mağlub oldu bize pek çok daf'a karikatürünü arz etmiş oldukları bu Muhammed II de, ma'lumatlı olduğu kadar da energique ve âteşin bir adama tesadüf etdi. İmprator Manuel II. « Eyi niyyetli bir hükümdarın eyi düşünen tebe'asine » bir nutkunu yazmakla iktifa eder. Muhammed atına biner ve bağırır: « Beni seven arkamdan

[1] Vaktile olduğu gibi fi'le [« action » a] zekâyı karşı çıkarabilmek artık lâzım değildir. *Les Compagnons* dans l' *Opinion* du 9 Fev. 1918.

Hükümetimize ve Gazimize
Avrupadan nazar

LE MIRACLE TURC

Yazan : K. S. Chantitch - Chandan

İşte bir küçük kitab, ki bir fotoğraf objektifi olmayı murad etmiştir. Bir insanın fotoğrafının kendisinden güzel olması bence en çirkin bir şeydir, en güzel fotoğraf aslının aynı olandır. Bu küçük kitabı yazan benim fikrimde bulunmuştur. M. Chandan *La Turquie*

La doctrine du Coran trace une ligne de démarcation infranchissable entre les Turcs et les chrétiens. D'après le chériat qui divise le monde en deux domaines: celui qui est soumis à l'İslam et celui qui ne lui est pas soumis; en principe, l'état de guerre règne entre les habitants de ces deux domaines.

Satırlarını yazarken dünkü Türkiye'nin psikologyasını sezmiştir.

Müslümanların derdlerinin esası bu -

Kıyafette değişme:
Konyalı bir tacir
1923 de [?]

Aynı zat 1925 de

Aynı zat bu gün

Eski ve yeni geyinme tarzı Türk kadınları şehirlerde ve kasabalarda çarşafı örtülürlerdi

d'autrefois bahsında Hilafetle meşğul oluyor Bunda isabet ediyor :

gelsin!» muhal görünece cesaret eder, [**] iradesi, ancak du'alara inanan ve son imparatorunun parça barça edilmiş cenazesini, bihude tefne dalları altında defn etmekle sukutunun tesellisini bulan bir sehre karşı cehdleri tevhid eder.

[*] Bu resimler Faik Sabri Beyin Türkiye coğrafyası'ndan alınmıştır. 293 numaralı «İctihad» da «Türkiye coğrafyası» makalemize. bakın.

[**] Onnn oğlu da

کشور دهر گرفتیم بهمت آسان
کرچه دشوار نماید بتو آسانی ما.

demışdi .

rasıdır. Muhammedîler, İsevîleri yalnız kendilerine muhasım bir unsur tanımakla kalmış olsalardı hatar ve zararları çok büyük olmayacaktı. Muhammedî İsevîyi kendisinden çok aşağı görmüştür; ondan gelen ni'meti de nikmeti de aynı derecede istikrahla karşılamıştır. Bu zihniyyet müslümanlar için çok vahim bir zihniyyet teşkil ediyordu. İsevîlerin üç asırdan beri mağlûbî olmamız bu zihniyyeti izaleye kâfi gelmedi. Sevinmeliyiz ki bu zihniyyet yıkılmaya yüz tutmuş bulunuyor:

Müellif, kitabında *Tanzimat* hareketini, *İttihad* ricalinin, fikri ve siyasi hâl ve vazî'ni gözden geçirdikten sonra